

Till

Sveriges statsminister, näringsminister, kulturminister och miljöminister

Vem betalar priset för en ny gruva i Gállok?

Vi har tagit del av den debatt som regeringens aviserade beslut rörande koncession för en eventuell gruva i Gállok, Jokkmokk, väcker. Människors oro och förtvivlan över konsekvenserna av en framtida gruva måste tas på allvar. Huvudfrågan är: Vem ska betala priset för det regeringen kallar för den gröna omställningen?

Frågan om gruvetableringar ställer intressekonflikter på sin spets. Förespråkarna ser en satsning på tillväxt och grön omställning som kan ge nya jobb i Norrbotten. Hållbarheten av gruvan i Gállok kan dock starkt ifrågasättas, vilket även Länsstyrelsen i Norrbotten funnit vid tidigare juridisk prövning av ärendet.

Ja, gruvor behövs för att bryta de sällsynta jordartsmetaller som krävs för allt från elbilar till vindkraftverk – viktiga delar i den gröna omställningen. Men i Gálloks fall gäller det järnmalm, som redan utvinns på flera andra orter i Norrbotten.

Svenska kyrkan har en ambitiös färdplan med målet att uppnå klimatneutralitet för vår egen verksamhet till år 2030. Vi är således kraftigt engagerade för en grön omställning. På teologisk grund arbetar vi med ett fyrfaldigt hållbarhetsbegrepp: ekologiskt, ekonomiskt, socialt och andligt-existentiellt. Gruvetableringen i Gállok är i konflikt med hållbarhetens alla fyra dimensioner.

Gruvetableringen i Gállok är inte miljömässigt hållbar

En gruvetablering i Gállok skulle medföra omfattande negativa konsekvenser ur miljösynpunkt. Här sätts områden och verksamhet av riksintresse på spel. Världsarvet Laponia hotas, vilket UNESCO påtalat för regeringen. Renbetesområden går förlorade, flyttleder skärs av och vägetableringar innebär stora störningar – och detta i ett område där vattenregleringar och annat sedan tidigare redan påverkat rennäringen negativt.

Länsstyrelsen har funnit att viktiga riksintressen riskerar att skadas och har därför motsatt sig en gruvetablering. När flera riksintressen kolliderar ska, enligt miljöbalkens bestämmelser,

företråde ges till ändamål som på lämpligaste sätt främjar en *långsiktig* hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön. Till denna långsiktiga hushållning hör ofrånkomligen rennäringen.

Om ett av regeringens huvudargument för fler gruvetableringar i Sverige är anpassning till klimatförändringar, bör hänsyn tas till klimatförändringarnas redan påtagliga påverkan på rennäringen. Förändrade väderförhållanden med återkommande isbildningar hindrar renarnas tillgång till bete, flyttleder blir obrukbara för att isarna inte längre bär, med mera.

Konsekvenserna drabbar inte bara renarna. Renskötarnas arbetsmiljö försämras och psykisk press ökar genom oro och större arbetsbörda. Ambitioner kring grön omställning och klimatanpassning borde därför innebära att *ännu* större hänsyn än idag visas för riksintresset rennäring. Det ser vi dock inte alls i många aktuella markexploateringar i riksintresseområden för rennäringen.

Gruvetableringen i Gällöck är inte samhällsekonomiskt hållbar

Den planerade gruvans livslängd uppges enligt ansökan vara 14 år (exklusive byggnation och avveckling). Det är en *så* kort tidsperiod – inte ens en generation – att en etablering borde stoppas redan på den grunden. Gruvans halter av den malm som skulle brytas bedöms dessutom som relativt låga.

Enligt Länsstyrelsen krävs en rad stora statliga infrastruktursatsningar för att kunna transportera järnmalmen från Jokkmokk. Arbetsstillfällena skulle skapas under ett par årtionden, med behov av nya boenden och utbyggd infrastruktur som sedan kan stå outnyttjade. Det innebär betydande kostnader för det offentliga, kommuninvånarna, medan vinsterna från en gruva i Gällöck huvudsakligen skulle tillfalla ett börsnoterat bolag.

Tidigare erfarenheter från gruvnäringen visar också att i många fall har det offentliga fått ta den efterföljande notan för långtgående miljöskador som förorsakats av gruvdrift. I Pajala innebar en gruvkonkurs stora ekonomiska förluster, medan bland annat kompensatoriska insatser för faktiska skador för den lokala samebyn gick om intet.

Gruvetableringen i Gällöck är inte socialt hållbar

Respekten för mänskliga rättigheter är en viktig del av social hållbarhet. Enligt Länsstyrelsen skulle en gruvetablering innebära stora skador för samebyarna i området. Att bedriva rennäring är en central del av samisk kultur och en kulturell rättighet. Sverige har länge fått nationell och internationell kritik för bristande respekt för urfolksrättigheter. Samiska företrädare har under lång tid påpekat att miljöprövning och annan tillståndsgivning inte tar tillräcklig hänsyn till kumulativa effekter av olika typer av exploateringar och markintrång på traditionella samiska marker.

Även respekten för barns rättigheter hör till social hållbarhet. Regeringen har under denna och föregående mandatperiod lyft frågor som rör diskriminering mot samer och unga samers situation. Enligt barnkonventionens artikel 30 har urfolksbarn rätt att utveckla en kulturell identitet. Om rennäringen trängs undan i Jokkmokk, vad har då samiska barn för möjligheter att utveckla sin kulturella identitet och bedriva traditionella samiska näringar? Vad gör pressen på samer och samiska näringar med samiska barns livsmod?

Många Jokkmokksbor är kluvna inför en gruvetablering. Frågan har skapat lokala konflikter och ortsbor ställs mot varandra. Erfarenheterna från Gällivare, Malmberget och Kiruna visar att lokalsamhällets förutsättningar och människors livsvillkor knyts till gruvverksamhetens behov. Men vad händer om gruvan bara har en kort livslängd?

Gruvetableringen i Gállok är inte existentiellt och andligt hållbar

Genomgripande och riskfyllda miljömässiga, ekonomiska och sociala omdaningar hotar även den existentiella och andliga folkhälsan.

Jokkmokk är samiskt kärnområde i svenska Sápmi sedan långt innan Sverige blev en nation. Där finns samiska näringar och småföretag, lokalt kontor för Sametinget, samhällsbärande samiska utbildningsinstitutioner, samiskt kulturliv, samernas bibliotek och museum, samiskt civilsamhälle, samiskt kyrkoliv och offentlig service ska erbjudas på samiska. Kommunen ingår i samiskt förvaltningsområde sedan år 2000 och har profilerat sig starkt inom samisk turism. Det samiska utgör en viktig turistmagnet för kommunen och genererar ekonomisk tillväxt. Vart ska samerna ta vägen om traditionellt samiskt liv inte är möjligt ens i Jokkmokk? Vad gör det med livskvaliteten och med människors upplevelse av livsmening?

Att ta moraliskt ansvar

En kortlivad gruva i Gállok som kräver stora offentliga investeringar vållar betydande ekologiska, ekonomiska, sociala och existentiella hållbarhetsförluster. Frågan är: Vem betalar det egentliga priset för en gruvetablering i Gállok?

Om tillväxt är det primära syftet för regeringens gruvpolitik, bör alternativ övervägas. Motsvarande statliga satsningar i Jokkmokk kan skapa nya jobb och framtidstro inom andra mer långsiktigt hållbara näringar.

Regeringen har nyligen tillsatt en sannings- och försoningskommission för att granska det offentliga historiska agerande mot det samiska folket. En central del i detta uppdrag rör statens och kyrkans koloniala agerande i norra Sverige, som syftade till att ta kontroll över regionen, människorna och naturresurserna. Det koloniala agerandet ledde till ett undanträngande av samerna, deras språk, kultur och sedvänjor, och möjliggjorde storskalig exploatering av

naturresurser inom traditionella samiska områden med försvagade samiska näringar som följd. Svenska kyrkan har nyligen erkänt sin delaktighet i och sitt ansvar för historiska övergrepp som begåtts mot det samiska folket.

Det får antas att regeringens ärliga intention med att tillsätta en sannings- och försoningskommission faktiskt är att värna det samiska folket, den samiska kulturen och levnadssätten samt att ta reellt ansvar för historiska övergrepp. Kommissionens arbete ska bidra till upprättelse för samerna och till att hindra fortsatta övergrepp mot samer. Det är mycket problematiskt om regeringen nu väljer att aktivt köra över riksintresset rennäring och bevilja storskalig exploatering i samiskt kärnområde.

Ett stort moraliskt ansvar ligger nu på regeringen att agera på ett rättfärdigt sätt. Med profeten Amos ord uppmanar vi er: "Låt rätten välla fram som vatten och rättfärdigheten som en uteslutande ström!"

Med förbön för er och ert ansvarsfulla arbete och vänliga hälsningar

Antje Jackelén
Ärkebiskop, Svenska kyrkan

Åsa Nyström
Biskop, Luleå stift